

Maa- ja metsätalousministeri Sirkka-Liisa Anttila

Elintarvike 2010 -tapahtuma, 2.3.2010 Helsinki

Mitkä ovat suomalaisen elintarviketeollisuuden tulevaisuuden haasteet ja mahdollisuudet?

Hyvät Elintarvike 2010 -tapahtuman osallistajat!

Kiitän kutsusta tulla esittämään puheenvuoro Suomen elintarviketeollisuuden tulevista haasteista ja mahdollisuuksista tähän tilaisuuteen. Haasteita tulee riittämään tulevaisuudessa, mutta niin myös mahdollisuuksia. Näen Suomen elintarviketaloudessa paljon potentiaalia.

Kuten me kaikki tiedämme, suomalainen elintarviketuotanto on tiiviissä kytköksissä maailman tapahtumiin. Sekä alkutuotantomme että elintarviketeollisuutemme ovat joutuneet tottumaan markkinoiden epävakauteen ja markkinoiden ennustettavuus on entistä vaikeampaa. Tuntuukin, että epävarmuus on tullut jäädäkseen. Jatkossa myös ilmastonmuutos vaikuttaa entistä enemmän maailman elintarviketuotantoon ja -markkinoihin.

Hintojen vaihtelulla ja ruokaturvan heikkenemisellä voi olla kohtalokkaat seuraukset varsinkin kehitysmaissa. Ruokamellakoita onkin esiintynyt monessa maassa ja yhteiskuntarauha on rikkoutunut. Maailman epävarmuuden ja ilmastonmuutoksen uhan alla oman elintarviketuotannon ja huoltovarmuuden merkitys kasvaa myös kehittyneissä maissa. EU-jäsenmaidenkin on voitava taata oma ruuan tuotanto mahdollisten kriisitilanteiden varalta. EU:n jäsenmaita koetteli viime vuonna erittäin vakava maitokriisi. Kriisi aiheutti paljon ongelmia niin tilatasolla kuin teollisuudessa. Siitä on syytä oppia. EU:n pitää myös ottaa käyttöön enemmän maataloustuotteiden markkinoita vakauttavia mekanismeja, jotta pystytään jatkossa välttymään vastaavilta kriiseiltä. Meidän on säilytettävä maatalous- ja elintarviketuotantomme toimintakyky kaikissa tilanteissa ja meidän on myös löydettävä keinoja, joiden avulla

suomalainen elintarviketuotanto voidaan sopeuttaa muuttuneeseen toimintaympäristöön.

Hyvät kuulijat,

Koko elintarvikesektori on kansantaloudellisesti ja yhteiskunnallisesti hyvin merkittävä toimija. Sektori työllistää laskutavasta riippuen 240 000–300 000 henkilöä ja sen osuus bruttokansantuotteesta on noin 10–11 %, kun lasketaan mukaan vienti ja maatalouden tuet. Elintarviketeollisuus on Suomen neljänneksi suurin teollisuuden ala, metalli-, metsä- ja kemianteollisuuden jälkeen. Rakennemuutos on kuitenkin koetellut myös elintarvikesektoria. Maatalousyrittäjien, kalastajien sekä elintarviketeollisuusyritysten ja vähittäiskaupan toimijoiden ja toimipaikkojen lukumäärä on ollut laskussa jo pitkään. Kotimainen tarjonta on kuitenkin pystynyt vastaamaan kysyntään, koska yksikkökoot niin alkutuotannossa kuin teollisuudessakin ovat kasvaneet.

Elintarviketeollisuusliitto on linjannut, että suomalaisen elintarviketeollisuuden tavoitteena on pitää johtava markkina-asema kotimaassa ja kansainvälistyä etenkin lähialueiden markkinoilla. Elintarviketeollisuus on vastannut kuluttajien odotuksiin turvallisilla ja hinnaltaan sopivilla elintarvikkeilla ja näin ollen säilyttänyt markkina-asemansa. Henkilöstön korkea ammattitaito, toiminnan kannattavuus ja vastuullinen tuotantotapa ovat myös menestyksen keskeisiä tekijöitä. Jatkuva tuotekehitys ja esimerkiksi funktionaaliset elintarvikkeet ovat elintarviketeollisuutemme vahvuuksia ja mahdollisuuksia.

Ilman omaa maataloutta meillä ei kuitenkaan olisi laajaa kotimaista elintarviketeollisuutta. Pääosa teollisuuden käyttämistä raaka-aineista on kotimaista. Maatalousala on kuitenkin erittäin pirstoutunut ja hajanainen, kun tarkastellaan esimerkiksi maatalousyritysten kokoa ja tilatyyppejä. Tällä hetkellä maataloudessa on myös suuria paineita tuotannon kannattavuuden osalta ja kannattavuus onkin monessa tuotantosuunnassa kriisirajoilla. Euroopan unionin maatalouspolitiikkaan on jo lisätty

useita mekanismeja, joiden avulla voidaan lieventää kriisin pahimpia vaikutuksia, mutta uusien rakenneuudistusten tarve on entisestään korostunut. Elintärkeitä asioita ei voi jättää puhtaan markkinatalouden varaan.

Kotimaisen ruuantuotannon jatkuvuuden keskeisiä edellytyksiä on, että elintarvikeketjun kaikki toimijat saavat tuotteistaan kannattavuuden varmistavan hinnan. Yhteisellä, kaikki osapuolet huomioon ottavalla sopimuskäytännöllä voidaan vahvistaa erityisesti pienten toimijoiden asemaa elintarvikeketjussa, monipuolistaa ja paikallistaa elintarvikkeiden tarjontaa ja vahvistaa suomalaista ruokakulttuuria. Pienet tuottajat eivät saa kärsiä kohtuuttomista hylly- tai mainostamisen maksuista tai siitä, että ne eivät saa jälkihyvityksiä niin kuin suuret valmistajat.

Yksi suuri mahdollisuus suomalaisessa ruokaketjussa on sen sisäinen hyvä keskusteluyhteys ja yhteistyö, joka mahdollistaa avoimen tiedonvaihdon ja yhteiset kehittämishankkeet. Ruokaketju voisi tulevaisuudessa entistä enemmän tiivistää yhteistyötään ja parantaa koko toimialan kilpailukykyä niin kotimaisilla kuin kansainvälisilläkin markkinoilla. Laatuketjun hyvä hallinta ja jäljitettävyyys ovat ehdottomia vahvuuksiamme.

Suomalainen elintarvikesektori ei elä umpiossa, vaan kansainvälinen kauppa, niin vienti kuin tuonti ovat luonnollinen osa tulevaisuutta. Halpojen massatuotteiden tuottajia maailma on pullollaan, joten siihen kilpailuun suomalaisen viennin ei kannata lähteä mukaan. Mutta uskon, että markkinoita löytyy pitkälle jalostetuille, joissa korostuvat ruuan turvallisuus, pohjoinen eksoottisuus, funktionaalisuus ja erityisruokavaliota vaativien tarpeet. Edellytyksenä on kuitenkin potentiaalisten asiakkaiden tarpeiden kartoittaminen ja luja usko omiin tuotteisiin. Meillä olisi myös syytä vahvistaa huippuluokan elintarvike- ja ravitsemustutkimuksen tulosten päättymistä yritysten tuotekehityksen käyttöön. Tutkimuksen ja elintarviketeollisuuden olisikin tehtävä tiiviimpää yhteistyötä tavoitteena tutkimusten kohdentaminen entistä paremmin palvelemaan alantarpeita. Maa- ja

metsätalousministeriössä on käytettävissä tutkimus- ja tuotekehityshankkeisiin 40 miljoonaa euroa.

Hyvät kuulijat,

Elintarviketeollisuus on tärkeä työllistäjä ja kasvun luoja myös EU:n tasolla. Lisäarvon ja työn tuottavuuden kasvu EU:n elintarviketeollisuudessa on kuitenkin ollut esimerkiksi Yhdysvaltojen elintarvikealaa pienempi. EU menettää myös maailmanlaajuisesti markkinaosuuksia Brasilialle, Kanadalle ja Australialle.

Euroopan komission asettama työryhmä on tutkinut EU:n elintarvikealan keskeisiä ongelmia ja tehnyt myös konkreettisia suosituksia. Suurimpina ongelmina ryhmä piti hinnanmuodostuksen läpinäkymättömyyttä ja ketjun toimijoiden neuvotteluvoiman epätasaisuutta. Ryhmä myös kehotti EU:ta myös jatkossa pitämään kiinni tiukoista elintarvikkeiden turvallisuus- ja laatuvaatimuksista. Turvalliset ja laadukkaat elintarvikkeet ovat Euroopan unionin ja Suomen vahvuus, mutta entisestään pitäisi edistää innovaatioiden syntymistä ja yritysten mahdollisuuksia päästä maailmanmarkkinoille. Komissio onkin luvannut vahvistaa niin maatalous- kuin elintarvikesektoria esimerkiksi edistämällä elintarvikealan innovointia ja vientiä sekä helpottamalla maataloussektorin rakenneuudistusta.

Hyvät kuulijat,

Vastuullinen, eettinen tuotantotapa on entistä tärkeämpää nykypäivän kuluttajille. Ilman suomalaisten kuluttajien luottamusta suomalainen elintarvikeketju ei tule pärjäämään. Suomalaisen elintarvikeketjun suuri vahvuus onkin eläinten hyvinvoinnista ja ympäristöstä huolehtiva vastuullinen tuotantotapa. Viime aikoina julkisuudessa on käyty kiihvasta keskustelua tuotantoeläinten hyvinvoinnista. Koko tuotantoketjun lihateollisuus mukaan lukien on sitouduttava eläinten hyvinvoinnin varmistamiseen konkreettisilla toimin. Tässä asiassa ei tuottajaa saa jättää yksin, vaikka päävastuu eläinten hyvinvoinnista on tietysti aina eläimen omistajalla ja hoitajalla.

Toimenpiteitä eläinten hyvinvoinnin eteen on tehty kautenani paljon lainsäädäntöpuolella ja tullaan edelleen tekemään. Esimerkiksi eläinlääkintähuoltolaki on uudistettu ja asettamani eläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta luonnostelee parhaillaan myös muutosehdotuksia eläinsuojelulakiin. Eläinten hyvinvointi on ensiarvoisen tärkeää. On myös perustettu eläinten hyvinvointikeskus, jonka yksi tehtävä jatkossa tulee olemaan tehokas tiedotustoiminta hyvinvoinninkehityksestä yhdessä Eviran kanssa.

Viikko sitten maanantaina olin Brysselissä Euroopan unionin maatalous- ja kalastusneuvostossa, jossa keskusteltiin EU:ssa valmisteilla olevasta elintarvikkeiden laatumerkinnästä, joka kertoisi tuotantoeläinten hyvinvoinnista. Merkintä antaisi kuluttajille yhä enemmän tietoa ruuan alkuperästä ja siitä, millaisissa olosuhteissa eläimet ovat kasvatettu. Laatumerkintä yhtenäistäisi myös EU-tason eläinten hyvinvoinnin ehtoja ja näin ollen parantaisi tuotannon vastuullisuutta.

Hyvät kuulijat,

Kuluttajat ovat nykyisin entistä tarkempia siitä, mitä syövät. Tutkimusten mukaan suomalaisten aikuisten ravintotottumukset ovat terveyden kannalta kehittyneet pääosin myönteiseen suuntaan. Kuluttajat jakautuvat mieltymystensä perusteella tulevaisuudessa yhä pienempiin ryhmiin ja tekevät ruokavalintojaan hyvin erilaisin perustein. Usein perusteena on edelleen hinta, eikä niinkään terveellisyys. Kuluttajien valintojen ennakoiminen ja heidän tarpeidensa ymmärtäminen on jatkossa entistä haasteellisempaa. Osa kuluttajista on hyvin tietoisia ja valitsee elintarvikkeensa tarkasti esimerkiksi alkuperän perusteella kun taas osalle hinta ja helppous ovat tärkeimpiä.

Keskustelua käydäänkin siitä, mikä on julkisen vallan rooli kulutustottumusten ohjaamisessa esimerkiksi terveellisempään suuntaan ja millaisia valikoimia teollisuus

tuottaa ja kauppa pitää hyllyssään tyydyttämään erilaistuvia toiveita ja tarpeita. Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishjelmakin vaatii ruuan terveystuotteiden edistämistä.

Parhailaan keskustellaan myös laatumerkintäjärjestelmistä, joilla kuluttajan valintoja voitaisiin helpottaa. Joutsenlippu kertoo kuluttajalle, että kyseessä on kotimaisesta raaka-aineesta valmistettu elintarvike. Jatkossa kysyntää tulee varmasti myös eläinten hyvinvoinnista ja tuotannon vastuullisesta kertoville merkinnöille, joiden sisällöstä ja kriteereistä on voitava sopia ketjun toimijoiden kesken. Kuten mainitsin, tätä keskustelua käydään jo EU:n tasolla. Kuluttajan kannalta ei kuitenkaan saa olla liikaa erilaisia merkkejä, koska se vain hämmentää.

Tulevaisuudessa kuluttaja on pääosin tietoinen kuluttaja, jonka arki ja viikonloppu eroavat toisistaan paitsi ajankäytön myös ruokailun suhteen. Ruuasta haetaan yhä enemmän elämyksiä, makua ja nautintoja. Väestön ikääntyminen tuo omat ulottuvuutensa kuluttamiseen, samoin yksinasuvien suuri määrä. Maahanmuuttajien kasvavalla joukolla on myös omat ruokatottumuksensa. Erilaiset ruokapalvelut, niin julkiset kuin yksityiset, lisääntyvät entisestään. Ruuan kuluttaminen kaiken kaikkiaan monimuotoistuu tulevaisuudessa.

Hyvät kuulijat,

Suomalaisen elintarvikesektorin tulevaisuuden suuntaa on ryhdytty vuonna 2008 viitoittamaan uudelle tielle. Pääministeri Matti Vanhasen aloitteesta on aloitettu Kansallisen Ruokastrategian laadinta, jolla linjataan suomalaisen maa- ja elintarviketalouden tulevaisuutta. Strategia ulottuu vuoteen 2020 asti ja sen avulla turvataan suomalaisen elintarviketuotannon toimintaedellytykset myös tulevaisuudessa.

Ruokastrategiassa käydään kattavasti läpi koko suomalainen elintarvikeketju pellolta pöytään. Strategiassa tuodaan esille kotimaisen elintarviketalouden kannattavuuden ja

kilpailukyvyn keinot ja kartoitetaan tulevaisuuden haasteita esimerkiksi ilmastonmuutoksen osalta. Jatkossa onkin erityisen tärkeämpää löytää tavat, joilla elintarvikeketjumme profiloituu kotimaassa ja viennissä. Mikä on suomalaisen elintarvikeviennin kilpailuetu tulevaisuudessa? Voimmeko profiloitua entisestään ruuan laadukkuudessa ja puhtaudessa? Ovatko gmo-vapaus ja vastuullinen tuotantomme tulevaisuudenkin valttikortteja?

Suomen akatemian rahoittaman Salve-tutkimusohjelman tutkijat ovat todenneet, että pohjoismainen ruokavalio päihittää terveellisyydessään esimerkiksi Välimeren ruokavalion. Ruokakulttuuriimme kuuluu perinteisesti täysjyväviljaa, kalaa ja marjoja. Suomalainen puhdas luonto ja yötön yö tuovat mukanaan vahvat aromit ruokaamme, joka on todellista gourmet-ruokaa. Meidän olisikin tuotteistettava paremmin eksoottinen aromikas ruokamme. Se jos joku on todellista superruokaa ja sitähan monet ihmiset juuri haluavat! Salve-tutkimusohjelman tutkijat arvelevatkin, että pohjoismaisesta ruokavaliosta voi tulla trendikäs maailmalla, mikä voi olla tulevaisuudessa suuri mahdollisuus suomalaiselle elintarviketuotannolle.

Hyvät kuulijat,

Minulla on vankka usko siihen, että suomalainen elintarviketalous menestyy tulevaisuudessa. Ruuan kysyntä ei maailmasta lopu, päinvastoin. Ilmastonmuutoksen ennakoitua vaikutukset voivat parantaa maataloustuotantomme edellytyksiä, samalla kun monet nyt tärkeät maapallon tuotantoalueet kuivuvat. Meillä on mahdollisuus ja myös velvollisuus pitää koneistomme kunnossa ja vastata ei vain kansalliseen, vaan myös kansainväliseen kysyntään. Suomi on aina rakentanut menestyksensä luonnonvaroihin ja huippuluokan osaamiseen. Miksi emme tekisi niin myös jatkossa?

Hyvät ruuan ystävät, toivotan teille mitä mielenkiintoisinta Elintarvike 2010 - tapahtumapäivää!